

10. Лук'янчук Н.Г. Біоіндикаційні методи досліджень виробничої діяльності залізниць / Н.Г. Лук'янчук, О.В. Бурмас // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.1. – С. 48-51.

11. Макарычев Н.Т. Современные научные и практические основы защитного лесоразведения на железнодорожном транспорте / Н.Т. Макарычев // Вестник ВНИИЖТ. – 2002. – № 6. – С. 36-46.

12. Маслов Н.Н. Охрана окружающей среды на железнодорожном транспорте / Н.Н. Маслов, Ю.И. Коробов. – М. : Изд-во "Транспорт", 1996. – 192 с.

13. Матвеева, А.А. Влияние защитных лесных насаждений вдоль железных дорог на распределение тяжелых металлов в почве / А.А. Матвеева // Аграрная наука. – М. : Изд-во "Руссо", 2008. – № 5. – С. 5-6.

14. Машуков А.А. Воздействия предприятий железнодорожного транспорта на окружающую среду (на примере Восточно-Сибирской железной дороги) / А.А. Машуков, С.П. Никитин // География и природные ресурсы. – 2005. – № 1. – С. 50-57.

15. Бедрицький А.С. Методичні вказівки щодо устрою, створення, відновлення та поточного утримання захисних насаджень на землях залізниць України / А.С. Бедрицький, М.М. Гузь, М.Д. Костюк та ін. – К. : Вид-во "Транспорт України", 2003. – 264 с.

16. Онищенко Ю.В. Экологическая ситуация на Приднепровской железной дороге / Ю.В. Онищенко, Н.В. Плахотник, Л.А. Яришкіна // Залізничний транспорт України. – 2003. – № 6. – С. 36-38.

17. Защитные лесные насаждения железных дорог. Общие требования : ОСТ 32.66-96. Охрана природы. Флора. [МПС введ. с 01.07.1997 г.] // Путь и путевое хозяйство : сб. научн. тр. – 1997. – № 6.

18. Павлішина О.М. Захисні лісові насадження Південно-Західної залізниці / О.М. Павлішина // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.15. – С. 98-102.

19. Павлішина О.М. Захисні лісові насадження як екологічна складова природоохоронної діяльності залізничного транспорту / О.М. Павлішина // Українська наука XXI століття : тези доп. шостої Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – К. : ТОВ "ТК Меганом", 2010. – Ч. 4. – С. 27-29.

20. Павлішина О.М. Поглинальна здатність важких металів захисними лісовими насадженнями залізниць / О.М. Павлішина // Українська наука XXI століття : тези доп. шостої Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – К. : ТОВ "ТК Меганом", 2010. – Ч. 4. – С. 34-39.

21. Павлішина О.М. Шляхи поліпшення декоративно-естетичних властивостей захисних лісових насаджень уздовж магістралей Південно-західної залізниці / О.М. Павлішина // Українська наука XXI століття : тези доп. шостої Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – К. : ТОВ "ТК Меганом", 2010. – Ч. 4. – С. 127-129.

22. Плахотник В.Н. Природоохранная деятельность на железнодорожном транспорте Украины: проблемы и решения / В.Н. Плахотник, Л.А. Яришкіна, В.И. Сираков, В.Т. Таньшин, Т.Л. Савина, А.Н. Бойченко // Транспорт Украины. – К. : Вид-во "Транспорт", 2001. – 224 с.

23. Потапенко Л.Л. Развитие лесозащитных насаждений как засіб снігоборотьби на вітчизняних залізницях (друга половина XIX – перша половина XX ст.) – К. : Вид-во "Либідь", 2010. – 324 с.

24. Плахтій М.О. Правила утримання захисних лісонасаджень залізниць / М.О. Плахтій, А.С. Бедрицький, В.В. Стика та ін. / Державна адміністрація залізничного транспорту України, Укрзалізниця. – К. : Вид-во "Лібра", 2008. – 144 с.

25. Роговський С.В. Роль і місце багаторічних зелених насаджень у забезпеченні сталого розвитку сільської місцевості України / С.В. Роговський // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – Ст. 70-76.

26. Степанов Н.Н. Снегозащитные насаждения и питомники на железных дорогах, их устройство и содержание / Н.Н. Степанов. – М.-Л. : Изд-во "Госжелдориздат", 1933. – 54 с.

27. Чернюк Л.Г. Транспорт і охорона навколишнього середовища в регіонах України / Л.Г. Чернюк, Т.В. Пепа, М.М. Чеховська / под. ред. Л.Г. Чернюка; НАН України. Рада по вивченню продуктивних сил. – К. : Вид-во "Науковий світ", 2004. – 190 с.

28. Чиркова О.В. Структура лісосмуг як складових елементів екологічної мережі / О.В. Чиркова // Проблеми екології та охорони природи техногенного регіону. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2010. – № 1 (10). – С. 97-104.

29. Штірц Ю.О. Орнітофауна як структурний елемент культурбіогеоценозів м. Донецька та прилеглих до нього зелених захисних зон : дис... канд. біол. наук: спец. 03.00.16 / Дніпропетровський національний ун-т. – Дніпропетровськ, 2004. – 20 с.

30. Шумин Р.М. Влияние шума железнодорожного транспорта на акустический режим міста Львова / Р.М. Шумин, М.С. Йонда. – Львів : Вид-во "Світ", 2001. – 236 с.

31. Яришкіна Л.О. Екологічні проблеми залізниць Придніпров'я / Л.О. Яришкіна. – К. : Вид-во "Науковий світ", 2004. – 190 с.

32. BINU Project, Ukraine Biodiversity Indicators for National Use Agrobiodiversity. Збереження земель: захисні лісові насадження та пожезахисні лісосмуги / укл. В. Придатко, Ю. Апостова, А. Ішук, Ю. Штепа (УЦМЗР) // Приклади описів індикаторів за спеціальними формами. Агробіорізоманіття України: теорія методологія, індикатори, приклади. – К. : ЗАТ "Ніч лава", 2005. – С. 348-353.

33. UNEP-GEF BINU. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.ulrnc.org.ua/services/binu/index_ua.html.

Лук'янчук Н.Г., Руда М.В. Защитные лесополосы вдоль железной дороги

Обобщены научно-практические представления о состоянии, функциональной структуре и обеспечению высокой эффективности выполнения защитных функций лесонасаждения вдоль железной дороги. Описана история создания и охарактеризованы экологические, лесомелиоративные, пожезахисные, фитомелиоративные функции. Проанализировано значение защитных насаждений как экологических коридоров Национальной экологической сети Украины. Также затронут вопрос экологического мониторинга лесополос как резерватов распространения большинства вредителей, паразитов и карантинных сорняков. Освещены проблемные и малоизученные вопросы влияния лесонасаждений на близлежащие агроценозы.

Lukyanchuk N.G., Ruda M.V. Shelter belts along the railway (history of environmental research and results)

Generalized theoretical and practical understanding of the state, functional structure and provide high performance protective functions seedlings along the railway. We describe the history and describes the environmental, agroforestry, shelter, fitomelioration function. Analyzed the importance of protective vegetation as ecological corridors of the National Ecological Network of Ukraine. Also keenly issues of environmental monitoring belts as most reserves spread of pests, parasites and quarantine weeds. Don't learned deals with problems and questions about plantations of the nearby agrocenoses.

УДК 338.48

Ст. викл. Ю.Б. Миронов – Львівська КА

СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

Визначено сутність поняття "сталий розвиток туризму", розглянуто внутрішні та зовнішні чинники сталого розвитку туристичної галузі в регіоні. Визначено передумови формування та ефективної реалізації концепції сталого розвитку туризму в регіоні. Обґрунтовано необхідність розроблення концепції сталого розвитку туризму в регіонах України.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, сталий розвиток, концепція сталого розвитку туризму.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток світового туристичного ринку значною мірою сприяє становленню туристично-рекреаційної галузі в Україні. Разом з тим, з початку XXI століття у розвитку сфери туризму досить помітно стали виявлятися тенденції, які напряму пов'язані із загальним економічним розвитком та негативними наслідками його впливу на навколишнє середовище. Розвиток туристичної галузі як високоприбуткового сектора економіки є важливим чинником не лише економічного, а й соціального характеру, а також культурного піднесення України.

Необхідність переходу до нової економічної парадигми життєдіяльності людини, яка засновується на баченні туристичної галузі як інтегрованої підсистеми в межах економічної системи України визначає актуальність дослідження проблем сталого розвитку туризму в регіонах України.

Ступінь розроблення проблеми. Питання сутності основних факторів та принципів сталого розвитку туристичної індустрії є предметом наукових досліджень В.Г. Герасименка, О.П. Добровольської, Г.А. Заячківської, Г.В. Казачковської, Н.Д. Свірідової, Т.І. Ткаченко [1, 3-5, 7, 8] та інших теоретиків, а також практиків сфери туризму. Проблеми сталого розвитку туристичної галузі набувають дедалі більшої актуальності відповідно до динамічних умов сьогодення.

Мета статті. Метою дослідження є визначення сутності та визначальних внутрішніх і зовнішніх факторів регулювання сталого розвитку туристичної галузі регіону.

Основний матеріал дослідження. Сталий розвиток – це процес, який гармонізує розвиток продуктивних сил та забезпечує задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження та поетапного відновлення цілісності навколишнього середовища. Сталий розвиток створює можливості для підтримки рівноваги між потенціалом суспільства і нагальними потребами людей.

Концепція сталого розвитку припускає біоцентричний варіант забезпечення життєво важливих потреб суспільства. Екологічна безпека планети має стати ключовою проблемою людства. У сучасних умовах дуже важливо забезпечити максимально можливе збереження біосфери у збалансованому стані, ефективне споживання природних ресурсів, не перевищуючи межу їх можливого відтворення, а також мінімально можливе використання, або і взагалі повне вилучення з господарського обігу невідновлювальних природних ресурсів.

Таким чином, можна погодитись із визначенням Т.І. Ткаченко, що сталий (гармонійний, збалансований) розвиток – це розвиток, який забезпечує визначений тип рівноваги, тобто баланс між його соціально-економічними та природними складовими [8, с. 55]. На наш погляд, суть сталого розвитку туристичної галузі найкраще визначає один з основних принципів, запропонованих Всесвітньою туристичною організацією у Глобальному етичному кодексі туризму 1999 р.: ("Туризм – фактор сталого розвитку") [2].

Загалом вважаємо, що сталий розвиток туризму – це такий розвиток туристичної галузі, який дає змогу задовольнити потреби туристів на сьогодні, враховуючи інтереси регіону відносно збереження можливості надання рекреаційно-туристичних послуг у майбутньому.

Основним завданням сталого розвитку туристичної галузі можна вважати задоволення найважливіших потреб і прагнень у житті людини. При цьому в даній ситуації передбачається управління всіма видами ресурсів таким чином, щоб соціальні, естетичні та економічні потреби задовольнялися в комплексі з підтримкою культурних та екологічних цінностей, без шкідливого впливу на місцеве біологічне розмаїття та системи його життєзабезпечення.

На думку Г.В. Казачковської, сталий розвиток туризму та курортних територій можливий за умови існування рівноваги між збереженням природних

та історико-культурних ресурсів, економічними інтересами, соціальними потребами і розвитком туризму, а також за умови створення сприятливих умов для формування якісного національного туристичного продукту [5].

Важливість та значення сталого розвитку туристичної галузі підтверджується тим фактом, що нестійкий інтенсивний розвиток туризму досить часто призводить до локальних екологічних катастроф. Водночас розвиток туристичної індустрії залежить насамперед від якості навколишнього середовища та його розмаїття. Так, С.Ф. Ревін та Н.В. Шадрін вважають, що якість води та повітря, а також естетичність ландшафту й біологічне розмаїття – це насамперед природні складові туристичного продукту, відтвореного внаслідок функціонування природних екосистем [6, с. 66-67]. Навряд чи існує в Україні вид бізнесу, який настільки сильно зацікавлений в збереженні усіх компонентів навколишнього середовища, як туризм. Бо ж руйнуючи навколишнє середовище, туристичний бізнес цим самим зменшує можливості свого розвитку, що явно суперечить його призначенню.

Ткаченко Т.І. стверджує, що в контексті сталого розвитку туристичного бізнесу головним питанням є постійне (безперервне) узгодження та гармонізації взаємовідносин людини та її оточення за:

- вектором часу, що передбачає досягнення короткотермінових та довготривалих цілей у вирішенні альтернативних проблем отримання швидкого та максимального прибутку підприємствами туристичної галузі, а також використанням відновлювальних туристичних ресурсів;
- вектором простору, що обумовлює задоволення потреб міжнародного туристичного руху та міжнародного капіталу для вирішення проблем географічного просування туристичних потоків в екологічно чисті та заповідні зони, важкодоступні місця у нові місцевості, забезпечує покращення економічних умов розвитку місцевих громад, консервацію потенційних туристичних дестинацій та окремих туристичних об'єктів, або ж оптимізацію цих альтернативних підходів та мінімізацію туристичного втручання в умови та спосіб життя окремих громад [8, с. 49-50].

Все це обґрунтовує необхідність розроблення концепції сталого розвитку туризму в регіонах України, головною метою якої має стати забезпечення постійного розвитку туристичної галузі з метою повного задоволення потреб туристів та підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіону на основі ефективного управління усіма елементами туристичної галузі та її інфраструктури.

Під концепцією сталого розвитку туристичної галузі розуміємо систему уявлень, яка визначає єдиний задум політики розвитку галузі. На думку Н.Д. Свірідової, у цій концепції необхідно врахувати всі стратегічні пріоритети і цілі розвитку туристичної галузі, важливі напрями та засоби визначених цілей [7, с. 167]. Концепція повинна повністю відображати позицію регіону відносно стратегії розвитку туристичної галузі на довгострокову перспективу і включати конкретні заходи з її реалізації.

Сутність концепції сталого розвитку туризму містить у собі два ключових взаємопов'язаних положення:

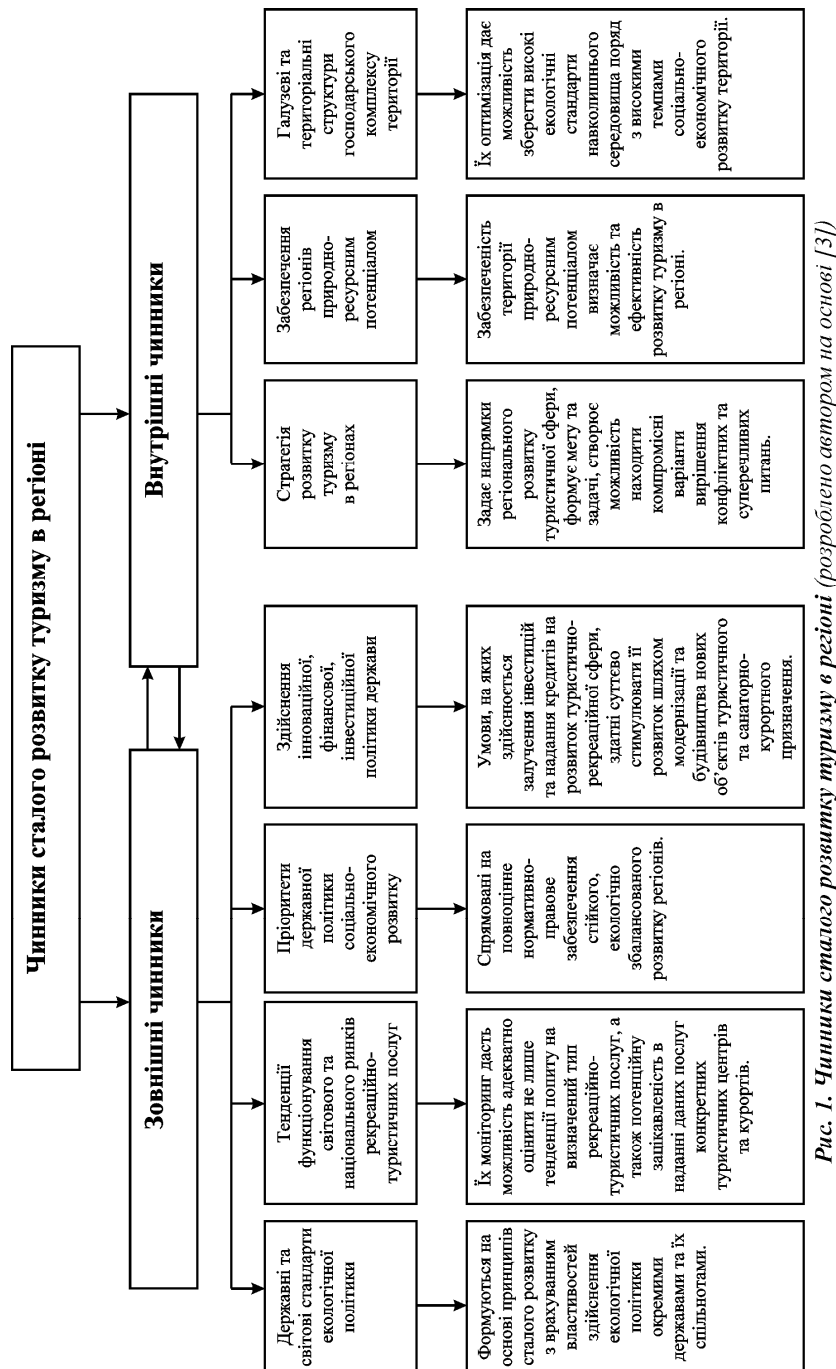

Рис. 1. Чинники сталого розвитку туризму в регіоні (розроблено автором на основі [3])

- 1) необхідність задоволення потреб усіх верств населення, зокрема малозабезпечених і соціально незахищених, зазвичай, через соціальні форми туризму. Причому в туризмі майже рівнозначно виявляються економічні та соціальні потреби людини;
- 2) обмеженість ресурсів, що обумовлює обмежену здатність навколишнього середовища задовольняти теперішні та майбутні потреби суспільства. Основною складовою обмежень у сталому розвитку туризму є природне навколишнє середовище, а також економічні, соціально-побутові та культурологічні обмеження, які обумовлені організацією суспільства, станом технологій, рівнем освіти і культури населення [8, с. 58].

Під час розроблення концепції сталого розвитку туристичної галузі необхідно враховувати чинники, які будуть безпосередньо впливати на сталість економічного розвитку. Чинники сталого розвитку можна поділити на зовнішні та внутрішні (рис.).

Варто також відзначити, що вплив державної політики на природоохоронні та соціальні чинники в галузі туристичної індустрії, потрібно здійснювати через реорганізацію та модернізацію механізмів управління на державному та місцевому рівнях. При цьому варто звернути увагу на запровадження стратегічного планування та відповідне нормативно-правове, інституційне, фінансове, регуляторне та науково-методичне забезпечення.

Варто також враховувати той факт, що стратегічне планування у сфері туристичної індустрії необхідно здійснювати на основі стратегії соціально-економічного розвитку країни, що буде забезпечувати його цільову спрямованість на покращення якості життя населення як основний показник оцінки сталого розвитку туризму.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сталый розвиток ринку туристичних послуг здатен задовольнити не лише потреби туристів та економічні інтереси туристичного регіону, але й забезпечити збереження та відновлення екологічного стану навколишнього середовища, схоронності культурної та національної самобутності населення регіону.

Сталый розвиток туризму в регіоні визначається факторами зовнішнього (екологічна політика, тенденції функціонування ринку рекреаційно-туристичних послуг, державна політика соціально-економічного розвитку, інвестиційна, інноваційна, фінансова політика) та внутрішнього впливу (стратегія розвитку туризму в регіонах, природно-ресурсний потенціал, галузеві та територіальні структури господарського комплексу території), які варто враховувати під час розроблення концепції сталого розвитку туризму в регіоні.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є розроблення та визначення конкретних шляхів реалізації концепції сталого розвитку туризму в регіонах України.

Література

1. Герасименко В.Г. Концепція сталого розвитку туризму: етапи становлення і сучасний зміст / В.Г. Герасименко // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи : зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 1. – С. 17-23.
2. Глобальный этический кодекс туризма. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://tourlib.net/wto/kodeks.pdf>

3. Добровольская О.П. Обоснование системы факторов регулирования устойчивого развития рекреационных территорий / О.П. Добровольская // Информационные технологии в управлении туристической и курортно-рекреационной экономикой : матер. докл. III науч.-практ. конф. – Бердянск : АУИТ "АРИУ", 2007. – С. 52-58.

4. Заячківська Г.А. Основні засади сталого розвитку туризму в Україні / Г.А. Заячківська // Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ, 2011. – С. 36-39.

5. Казачковська Г.В. Можливості сталого розвитку туризму та курортів в Україні / Г.В. Казачковська // Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою : матер. доп. II наук.-практ. конф. – Бердянськ : АУИТ "АРИУ", 2006. – С. 126-137.

6. Ревин С.Ф. Переход к устойчивому развитию туризма: проблемы и специалисты для их решения / С.Ф. Ревин, Н.В. Шадрин // Культура народов Причерноморья. – 2000. – № 12. – С. 66-67.

7. Свірідова Н.Д. Концепція сталого розвитку туризму в сучасних умовах / Н.Д. Свірідова // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 176. – С. 166-168.

8. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.] / Т.І. Ткаченко. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2009. – 463 с.

Миронов Ю.Б. Сущность и факторы устойчивого развития туризма в регионе

Определена сущность понятия "устойчивое развитие туризма", рассмотрены внутренние и внешние факторы устойчивого развития туристической отрасли в регионе. Определены предпосылки формирования и эффективной реализации концепции устойчивого развития туризма в регионе. Обоснована необходимость разработки концепции устойчивого развития туризма в регионах Украины.

Ключевые слова: туризм, туристская отрасль, устойчивое развитие, концепция устойчивого развития туризма.

Myronov Yu.B. Essence and factors of sustainable development of tourism in the region

The article defines the essence of the concept of "sustainable tourism", considered by the internal and the external factors of sustainable development of the tourism industry in the region. The preconditions of formation and effective implementation of the concept of sustainable tourism development in the region are determined. The article also proves the necessity of the concept of sustainable tourism development in the regions of Ukraine.

Keywords: tourism, tourist industry, sustainable development, the concept of sustainable development of tourism.

УДК 502:332.1

Доц. Н.Я. Михаліцька, канд. наук з держ. упр. –
Львівський ДУВС

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА У ПОЛІТИЦІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Проведено огляд сучасної концепції сталого розвитку та парадигми системного економіко-екологічного розвитку країн з ринковою економікою. Проаналізовано триєдину концепцію сталого розвитку: економічну, екологічну та соціальну, розглянуто механізм взаємодії економічного та екологічного елементів сталого розвитку та можливість оцінки зовнішніх впливів на навколишнє середовище. Уточнено поняття еколого-економічної безпеки та визначено її значення у політиці сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: екологічна безпека, економічна безпека, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Становлення загальної концепції сталого розвитку виходить з необхідності встановлення балансу між задоволенням сучас-

них потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Низка теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найбільш перспективною ідеологією XXI ст. і навіть усього третього тисячоліття, яка, з поглибленням наукової обґрунтованості, витіснить усі існуючі світоглядні ідеології, як такі, що є фрагментарними, неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні основи сталого розвитку суспільства у своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Ю. Бараш, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, В. Міщенко, Л. Шостак, В. Шевчук, О. Грянник, В. Феденко, В. Трегобчук, Р. Єремійчук та ін. Питання, пов'язані з еколого-економічною безпекою, механізмами її забезпечення, висвітлено у теоретичних та практичних роботах науковців, таких як О. Древал та І.В. Грищенко, А. Качинський, В. Дубель та інші. Беручи до уваги попередні дослідження, надалі варто визначити роль еколого-економічної безпеки у політиці сталого розвитку суспільства.

Мета роботи – узагальнення теоретичних підходів до трактування еколого-екологічної безпеки, визначення її ролі у сталому розвитку країни.

Виклад основних положень дослідження. Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти основних принципах:

1. Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.
2. Обмеження, які існують в галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані зі сучасним рівнем техніки й соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення.
3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на більш благополучне життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф – злидні, які стали у світі звичайним явищем.
4. Необхідно налагодити стан життя тих, хто користується надмірними засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема відносно використання енергії.
5. Розміри і темпи росту населення повинні бути погоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється.

Концепція сталого розвитку з'явилася внаслідок об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної (рис. 1).

Економічна складова. Економічний підхід до концепції сталого розвитку заснований на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, який може бути зроблений за умови принаймні збереження сукупного капіталу, за допомогою якого і здійснюється цей дохід. Ця концепція передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів і використання екологічних, природо-, енерго- і матеріалоощадних технологій, включаючи видобуток і переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку і знищення відходів.